

Baseny i kąpieliska geotermalne w Islandii jako element przestrzeni publicznej. Rozwiązania funkcjonalne, przestrzenne i krajobrazowe sprzyjające kontaktom społecznym

Swimming pools and geothermal baths in Iceland as an element of public space. Functional, spatial and landscape solutions conducive to social contacts

Streszczenie

Baseny kąpielowe i pływalnie są powszechnym elementem infrastruktury społecznej wielu miejscowości w Islandii. Pełnią nie tylko funkcję rekreacyjną i sportową. Dzięki swojej powszechności, niskiemu kosztowi dostępu, a także atrakcyjności gorących kąpiel w chłodnym klimacie, otwarte publiczne baseny są rodzajem specyficznych dla Islandii przestrzeni publicznych. Rekompensują one niedostatki tradycyjnie rozumianej przestrzeni miejskiej w miejscowościach i osadach o rozproszonej strukturze.

Wykorzystując narzędzia wielokrotnych studiów przypadków, z zastosowaniem technik analizy literatury i rysunku architektonicznego, wizyt w terenie i obserwacji nieuczestniczącej, analizie poddano rozwiązania architektoniczne i krajobrazowe zastosowane w trzech realizacjach otwartych basenów i kąpielisk w Islandii pod kątem przypisywanej im funkcji publicznej, integrującej i społecznej.

W wyniku przeprowadzonej analizy ustalono że: nieczęsto program użytkowy basenu bywa uzupełniany funkcjami towarzyszącymi, takimi jak np. kawiarnia; rozwiązania projektowe kąpielisk obejmują niecki i jacuzzi z gorącą wodą o różnej wielkości, kształtach i zorientowaniu względem obiektu; wspólną cechą analizowanych obiektów jest powiązanie widokowe kąpieliska i niecek z gorącymi źródłami z krajobrazem.

Abstract

Bathing and swimming pools are a common element of social infrastructure of many of Iceland's localities. Their function is not limited to recreation and sports. Thanks to their spread, low admission costs, as well as the attractiveness of hot baths in the cold climate, open public pools are a type of public spaces that are specific to Iceland. They compensate for the lack of traditionally understood urban spaces in localities and settlements that feature a dispersed structure of low density.

Using tools such as the multiple-case study with the application of the techniques of analysing literature and architectural drawings, on-site visits and non-participatory observation, the author analysed the architectural and landscape solutions applied in three built projects featuring open-air pools and bathing facilities in Iceland in terms of their ascribed public, integrating and social function.

As a result of the analysis, the author determined that: the functional programme of the pool is not commonly supplemented by accompanying functions, such as, for instance, coffee shops; the design solutions of the bathing facilities include pools and Jacuzzi or hot tubs of varying size, shape and orientation relative to the structure; the common characteristic of the analysed structures was the visual connection of the bathing facilities and the hot tubs with the landscape.

Słowa kluczowe: baseny geotermalne, energia geotermalna, infinity pool, krajobraz, przestrzeń publiczna, Islandia

Keywords: geothermal baths, geothermal energy, hot tub, infinity pool, the landscape, public space, Iceland

Wprowadzenie

Położoną na północnym Atlantyku Islandię dzieli od wybrzeży Szkocji prawie 800, a od Norwegii blisko tysiąc kilometrów. Nic więc dziwnego, że Islandia była ostatnim krajem europejskim, który został trwale zasiedlony¹. Stali osadnicy przybyli na wyspę około 870 roku z Norwegii. Górzysty i wyżynny krajobraz wyspy, którego jedną czwartą powierzchni zajmują lodowce, lawa i piaski, a ponad połowę nieużytki, nie oferował dogodnych warunków do zamieszkiwania. Poza samym ukształtowaniem terenu oraz chłodnym klimatem, osadnicy musieli mierzyć się z konsekwencjami szczególnej budowy geologicznej. Przez wyspę przebiega bowiem Grzbiet Śródatlantycki, który oddziela płytę tektoniczną północnoamerykańską od eurazjatyckiej. Położenie na styku płyt jest powodem obserwowanej aktywności wulkanicznej² oraz licznych zjawisk geotermalnych.

Wskutek niesprzyjającego klimatu, niewielkiej powierzchni gruntów ornych³, braku surowców mineralnych, wielowiekowej zależności od Norwegii i Danii i związanej z tym gospodarczej izolacji oraz konsekwencji aktywności wulkanicznej Islandia była jednym z najbiedniejszych obszarów w Europie. Populacja wyspy była wielokrotnie dziesiątkowana w wyniku chorób, głodu i klęsk żywiołowych i aż do lat 20. XIX wieku nie przekraczała 50 tys. mieszkańców⁴. Z powodu biedy na przełomie XIX i XX wieku blisko 20% populacji opuściło wyspę, emigrując do Ameryki Północnej, głównie do Kanady.

Strategiczne położenie na północnym Atlantyku oraz wkroczenie wojsk niemieckich do Danii, z którą Islandia była od 1918 roku połączona unią personalną, było przyczyną prewencyjnego zajęcia wyspy w 1940 roku przez armię brytyjską. Rok później ulokowano na niej amerykańską bazę wojskową. Liczba amerykańskich żołnierzy stacjonujących na wyspie w trakcie wojny sięgnęła 40 tysięcy wobec 120 tysięcy mieszkańców. Amerykańska baza działała na wyspie do 2006 roku.

W 1944 Islandia ogłosiła niepodległość. Po wojnie kraj został członkiem-założycielem Paktu Północnoatlantyckiego (NATO) oraz przystąpił do Planu Marshalla. Obecność amerykańskiej bazy wojskowej na wyspie w trakcie wojny oraz w powojennych dekadach przyczyniła się do infrastrukturalnej przebudowy i unowocześnienia kraju, a także była impulsem do rozwoju gospodarczego, który nabrał znacznego przyspieszenia po II wojnie światowej. Główną gałęzią gospodarki stało się rybołówstwo i przetwórstwo żywności. Również po II wojnie światowej zaawansowaniu uległy prace nad wykorzystaniem na szeroką skalę wyjątkowego atutu wyspy jakim są zasoby energii odnawialnej – energii rzek i geotermalnej. Dostępność taniej energii elektrycznej umożliwiła rozwój wysoko energochłonnego hutnictwa aluminium, które obecne jest na wyspie od 1969 roku.

W 2008 roku gospodarka Islandii znacznie ucierpiała w wyniku światowego kryzysu gospodarczego. Wywołane nim znaczne osłabienie islandzkiej waluty dało z kolei początek boomowi turystycznemu, którego Islandia

Introduction

Iceland, which is located in the North Atlantic Ocean, is separated from Scotland's shores by a distance of almost 800 km, while from those of Norway – by close to a thousand. It is no wonder then, that Iceland was the last European country to feature permanent settlement¹. Permanent settlers came to the island around 870 from Norway. The mountainous and highland-like landscape of the island, a quarter of which is occupied by glaciers, lava and sand, with the remaining half taken up by wasteland, did not offer comfortable conditions for settlement. Apart from the shape of the terrain and the cold climate, settlers had to face the consequences of its distinct geological makeup. The island is crossed by the Mid-Atlantic Ridge, which separates the North American tectonic plate from the Eurasian one. Its location at the point of contact between the plates is the reason for its observed volcanic activity², as well as numerous geothermal phenomena.

Due to the unfriendly climate, the small amount of farmland³, the lack of mineral resources and many centuries of dependence on Norway and Denmark as well as the associated economic isolation and the consequences of volcanic activity, Iceland was one of the poorest areas of Europe. The population of the island was decimated numerous times by disease, famine and natural disasters and up until 1820 its population did not exceed 50 thousand inhabitants⁴. Due to poverty, close to 20% of the population left the island at the turn of the nineteenth and twentieth century, emigrating to North America, primarily to Canada.

Its strategic location on the North Atlantic and the German invasion of Denmark, with which Iceland was bound by a personal union since 1918, led to the preventive occupation of the island in 1940 by the British army. An American military base was established there a year later. The number of American troops stationed on the island during the war reached 40 thousand, while the number of inhabitants was 120 thousand. The American military base operated on the island until 2006.

In 1944 Iceland proclaimed independence. After the war the country became one of the founding members of the North Atlantic Treaty Organisation (NATO) and enlisted into the Marshall Plan. The presence of an American military base on the island during the war and in the post-war decades led to an infrastructural redevelopment and modernisation of the country, in addition to constituting an impulse for economic growth which accelerated significantly after the Second World War. Fishing and food processing became the main branch of the economy. Work on making wide-scale use of the island's exceptional advantage in the form of renewable energy sources – hydroelectric and geothermal power – advanced after the Second World War as well. Access to cheap electric power made it possible to develop energy-intensive aluminium smelting plants, which have been present on the island since 1969.

dia doświadcza do dziś. Od 2011 roku coroczny wzrost liczby zagranicznych turystów odwiedzających Islandię jest dwucyfrowy (w 2016 roku wzrost o 39% w stosunku do 2015 roku)⁵. W 2017 liczba zagranicznych odwiedzających przekroczyła 6,5 raza liczbę mieszkańców wyspy. Od 2013 roku turystyka jest główną gałęzią gospodarki, wyprzedzając dotychczas wiodące rybołówstwo i przetwórstwo ryb oraz hutnictwo aluminium.

Energia odnawialna

W Islandii, charakteryzującej się niezbyt sprzyjającym klimatem zapotrzebowanie na energię do ogrzewania jest większe niż w większości innych krajów. Wobec niedostatku drewna⁶, głównym źródłem energii do celów bytowych (ogrzewania pomieszczeń i gotowania) aż do XIX wieku były torf oraz suszone glony morskie⁷, a w terenach wiejskich odchody owiec⁸. Około 1870 roku zaczęto do celów bytowych wykorzystywać importowany węgiel. Stał się on powszechny na początku XX wieku i pozostał głównym paliwem do ogrzewania do końca II wojny światowej. Po I wojnie światowej zaczął upowszechniać się olej opałowy, z którego na początku lat 50. XX wieku korzystało 20% gospodarstw. W tym czasie 40% gospodarstw wciąż było ogrzewanych węglem, natomiast już 25% z nich ogrzewano energią ze źródeł geotermalnych. W połowie lat 60. XX wieku całkowicie zaprzestano ogrzewania węglem, wzrósł natomiast znacząco udział oleju opałowego, który jednak zaczął maleć w latach 70. na skutek drastycznego wzrostu cen tego surowca, spowodowanego kryzysem naftowym.

Współcześnie, dzięki opracowaniu i wdrożeniu stosownych technologii Islandia jest pionierem i liderem w wykorzystaniu energii geotermalnej bezpośrednio do ogrzewania pomieszczeń. Według danych z 2013 roku w ten sposób wykorzystywane jest 43% zagospodarowanej energii geotermalnej⁹. Wśród zastosowań energii geotermalnej do których dostęp jest powszechny znajdują się również liczne podgrzewane publiczne baseny oraz, nie tak liczne, podgrzewane w zimie parkingi przed publicznymi instytucjami oraz wybrane chodniki wzdłuż ulic, głównie w Reykiawiku. Energia geotermalna jest również wykorzystywana do wytwarzania prądu oraz, na mniejszą skalę, w rolnictwie i przemyśle.

Dzięki opracowaniu i wdrożeniu technologii wykorzystania unikalnych zasobów naturalnych – energii rzek oraz energii geotermalnej – w II połowie XX wieku Islandia przekształciła się z jednego z najbiedniejszych regionów Europy w kraj o wysokim poziomie życia, gdzie niemal 100% energii wykorzystywanej stacjonarnie pozyskuje się ze źródeł odnawialnych. Warto podkreślić, że szczególnie zasoby energii geotermalnej są eksploatowane w taki sposób, by korzyści z niej wynikające docierały do całego społeczeństwa. Pola zastosowań energii geotermalnej ilustrują wpływ technologii na życie Islandczyków, w tym na istotny wzrost komfortu życia codziennego.

In 2008 Iceland's economy greatly suffered due to the international economic crisis. The significant weakening of Iceland's currency that resulted from it, in turn, gave rise to a boom in tourism, which Iceland is enjoying to this day. Since 2011 the yearly increase in the number of foreign tourists visiting Iceland has been in the double digits (in 2016 it increased by 39% in relation to 2015)⁵. In 2017 the number of foreign tourists visiting the country exceeded the number of its inhabitants 6,5 times. Since 2013 tourism has been the primary branch of the economy, moving ahead of the previously dominant fishing, fish processing and aluminium smelting sectors.

Renewable energy

In Iceland, which is characterised by a rather unfriendly climate, the energy need for heating is greater than in the majority of other countries. In light of a lack of timber⁶, the main energy source for domestic needs (space heating and food preparation) until the nineteenth century was turf and dried seaweed⁷, while in rural areas sheep droppings were used⁸. Imported coal started to be used for domestic purposes around 1870. It became widespread at the start of the twentieth century and remained the primary heating fuel until the end of the Second World War. After the First World War oil started to become common and was used by 20% of households at the start of the 1950's. At that time, 40% of households were heated by coal, while as much as 25% used geothermal sources for heating. During the middle of the 1960's coal-based heating was completely phased out, while the share of oil fuel rose significantly, although it began to drop in the 1970's as a result of the sharp increase in the price, which had been caused by the oil crisis.

Currently, thanks to the development and implementation of appropriate technologies, Iceland is a pioneer and leader in the use of geothermal energy for space heating. According to data from 2013, 43% of its geothermal energy was used in this manner⁹. Among the uses of geothermal energy, to which access is common, there are also numerous heated public pools and, although not as numerous, parking lots in front of public institutions that are heated in the winter and selected pavements along streets, including the ones in Reykjavik. Geothermal energy is also used to produce electric power and, on a smaller scale, in agriculture and industry.

Thanks to the development and application of technology using unique natural resources – the energy of rivers and geothermal energy – in the second half of the twentieth century, Iceland transformed from one of the poorest regions of Europe into a country with a high standard of living, where almost 100% of stationary energy is drawn from renewable sources. It should also be highlighted that, specifically, geothermal energy sources are used in such a manner so that the benefits derived from it reach the entire society. The fields of the use of geothermal energy illustrate the positive impact of technology on Icelanders' lives, including an essential increase in the comfort of everyday life.

Baseny geotermalne i gorące źródła

Aż do początku XX wieku zastosowanie energii geotermalnej w Islandii było ograniczone do kąpielni, prania i gotowania, wyłącznie w miejscach gdzie występowały ciepłe i gorące źródła. Dzięki opracowaniu i wdrożeniu technologii wykorzystania i przesyłu energii geotermalnej, korzyści z tego unikalnego zasobu środowiska są obecnie szeroko udostępniane społeczeństwu m.in. w basenach. W Islandii znajduje się ponad 160 rekreacyjnych basenów pływakich i kąpielowych. Większość z nich stanowią baseny otwarte, czynne cały rok. W ponad 130 z nich woda w nieckach jest podgrzewana energią geotermalną¹⁰. Podgrzewanie wody w kąpieliskach pochłania w skali kraju 4% zagospodarowanej energii geotermalnej i jest trzecim, po ogrzewaniu pomieszczeń i produkcji prądu, obszarem jej wykorzystania. Istnieją również kąpieliska i gorące źródła, w których w nieckach znajduje się ciepła woda pobierana wprost z ujęcia geotermalnego, jednak są one nieliczne.

Baseny i kąpieliska pełnią w Islandii nie tylko funkcję rekreacyjną oraz sportową. Uważa się, że stały się one charakterystycznym dla wyspy rodzajem przestrzeni publicznej i miejscem społecznej integracji¹¹. Ta ich rola wynika nie tylko z dobrej dostępności basenów z podgrzewaną wodą (jeden basen przypada na 2000 mieszkańców kraju i praktycznie znajduje się w niemal każdej miejscowości), ale również z popularności i rangi jakie nadano pływaniu w pierwszej połowie XX wieku, w okresie formowania się współczesnej, niepodległej Islandii¹². Od lat 40. XX wieku lekcje pływania są obowiązkowe dla wszystkich uczniów szkół podstawowych w wieku 6-13 lat, co motywowane było i jest względami bezpieczeństwa i zdrowotnymi. Współcześnie powszechnej nauce pływania przypisuje się też pozytywny wpływ na kształtowanie odpowiedzialnego zachowania i na rozwój poznawczy dzieci i młodzieży oraz na rozwijanie wśród nich umiejętności społecznych, w tym szacunku do innych ludzi¹³.

W latach 60. XX wieku charakter wizyt na basenach ewoluował w kierunku bardziej rekreacyjnego. Z tego powodu program użytkowy większości kąpielisk obejmuje obecnie, poza główną niecką pływacką, również brodzik dla dzieci, nieraz zjeżdżalnie, a dla starszych, zwykle co najmniej jedną mniejszą, kilkusobową nieckę lub jacuzzi do relaksu z wodą o wyższej temperaturze. Te udogodnienia sprawiły, że w ostatnich dekadach baseny stały się popularnym sposobem spędzania wolnego czasu oraz chętnie wybieranym miejscem spotkań dużej części islandzkiego społeczeństwa, niezależnie od wieku. Współczesna kultura kąpielni w otwartych basenach oraz relaksu w wannach z gorącą wodą jest specyficznym dla Islandii fenomenem, z ustalonym kodem zachowań, przyjętym i szeroko akceptowanym. W tym sensie, baseny pełnią funkcję szeroko dostępnych centrów społeczności, po części rekompensujących brak dynamicznego życia miejskiego w generalnie rozproszonej zabudowie islandzkich osad i wyspy w ogóle¹⁴. Gorąca woda wynagradza mankamenty chłodnego klimatu wy-

Geothermal pools and hot springs

Up to the beginning of the twentieth century the use of geothermal energy in Iceland was limited to bathing, washing and cooking and only in areas where warm and hot springs were present. Thanks to the development and application of technology of the use and transfer of geothermal energy, the benefits of this unique environmental resource are currently widely accessible to society at, among other places, swimming and bathing pools. In Iceland there are over 160 recreational swimming and bathing pools. Most of them are open-air pools, open throughout the entire year. In over 130 of them the water in the pools is heated with geothermal energy¹⁰. Heating the water of bathing facilities consumes 4% of the country's geothermal energy and is the third-largest field of its use, right after space heating and the production of electric power. There are also hot springs and bathing facilities in which the pools are filled with warm water taken straight from a geothermal spring, although these are not as common.

In Iceland, the function of pools and bathing facilities is not limited to recreation and sports-related functions. It is believed that they have become a form of public space and a place of social integration distinct of the island¹¹. Their role in this capacity has been the result of not only good accessibility to pools with heated water (there is one pool per every 2000 residents of the country and one is located in practically every locality), but also the popularity and rank that swimming began to enjoy in the first half of the twentieth century, during the formation of contemporary, independent Iceland¹². Since the 1940's swimming lessons have been mandatory for all students of primary schools aged 6 to 13, which has been motivated by safety and health-related reasons. Currently the widespread teaching of swimming is being ascribed with a positive influence on the shaping of appropriate behaviour and the cognitive development of children and adolescents, as well as the development of their social skills, including respect for others¹³.

In the 1960's the character of visits to swimming pools evolved in the direction of a more recreational one. For this reason the functional programme of the majority of bathing facilities currently features, apart from a main swimming pool, also a smaller tub for children, often containing water slides, as well as at least one additional smaller, several-person tub or Jacuzzi for relaxation, with water at a higher temperature for older visitors. These conveniences have caused pools to become a popular form of spending free time in recent decades, as well as a commonly chosen place for meetings of a large portion of Icelandic society, regardless of age. The contemporary culture of bathing in open pools and relaxing in hot tubs is a phenomenon that is specific to Iceland, with an established code of behaviour, one that is widely adopted and respected. In this sense, swimming pools play the role of generally accessible community centres, partially compensating for the lack of dynamic city life in the generally dispersed

spy i jest magnelem wokół którego, zarówno w sensie dosłownym jak i przenośnym, skupia się życie społeczne islandzkich osad.

Gorące kąpieliska przyciągają również turystów, którzy w ostatnich latach coraz liczniej odwiedzają wyspę. Przewodniki turystyczne nie tylko rzeczowo informują o gorących źródłach i basenach położonych w poszczególnych miejscowościach; podkreślają też ich różnorodność i niezwykłość, stawiając je w jednym rzędzie z lodowcami, wulkanami oraz przyrodą ożywioną, czyli głównymi naturalnymi atrakcjami wyspy. Popularny przewodnik Lonely Planet kąpiele w gorących źródłach i geotermalnych basenach wymienia na pierwszym miejscu wśród czterech najważniejszych doświadczeń i miejsc do odwiedzenia w trakcie pobytu na wyspie. Ten sam przewodnik zawiera również propozycję dwutygodniowej wycieczki samochodowej obejmującej niemal cały obwód wyspy, śladem kilkunastu najciekawszych i najefekowniejzych geotermalnych kąpielisk¹⁵.

Jeśli więc przyjąć, zgodnie z definicją Richarda Sennetta, że miasto jest miejscem gdzie obcy ludzie mogą się spotkać¹⁶, to baseny na Islandii są oryginalną i specyficzną dla tego kraju sceną miejskiego życia, odgrywającą, być może, porównywalną rolę, jaką w kulturze europejskiej pełnią lub pełniły kawiarnie i puby, a w kulturze amerykańskiej stacje paliw i dinery. W dalszej części artykułu analizie rozwiązań architektonicznych pod kątem przypisywanej basenom funkcji publicznej, integrującej i społecznej poddane zostaną trzy wybrane realizacje otwartych kąpielisk w Islandii, o różnej wielkości i charakterze. Ich cechą wspólną jest położenie w małych i bardzo małych miejscowościach, pozbawionych tradycyjnie rozumianych przestrzeni miejskich. Obiekty wybrane do analizy cechują się ponadprzeciętnymi rozwiązaniami architektonicznymi, a przede wszystkim położeniem w miejscach o niezwykłych walorach krajobrazowych.

Hofsós

Basen publiczny w Hofsós jest jednym z najatrakcyjniejszych, pod względem krajobrazowym i architektonicznym, otwartych basenów pływackich na wyspie.

built environment of Icelandic settlements and of the island in general¹⁴. The hot water makes up for the inconveniences of the cold climate of the island and is a magnet that attracts the social life of Icelandic settlements, both literally and metaphorically.

Hot water bathing spots also attract tourists, which have been visiting the island in increasing numbers in recent years. Tourist guides not only thoroughly inform of the hot springs and pools located in each locality; they also highlight their variety and uniqueness, pointing them out along with glaciers, volcanoes and animate nature, the main natural attractions of the island. The popular Lonely Planet guide mentions hot spring and geothermal baths as the first of the fourteen most important experiences and locations to visit during one's stay on the island. The same guide also includes a proposal of a two-week-long car trip covering almost the entire perimeter of the island, following the trail of the most interesting and impressive geothermal bathing spots¹⁵.

Should one adopt Richard Sennett's definition that a city is a place where strangers can meet¹⁶, then Iceland's pools are an original scene of urban life that is specific to this country, one that plays a role that is perhaps comparable to that of coffee shops and pubs in Europe and America's gas stations and diners. In the following part of the article three selected built projects of outdoor swimming pools of varying size and character will be subjected to an analysis of architectural solutions concerning the public, integrating and social function ascribed to them. Their common characteristic is their placement in either small or very small localities that do not feature traditionally understood urban spaces. The structures selected for analysis are characterised by outstanding architectural solutions, but above all, by their location in places with extraordinary landscape qualities.

Hofsós

The public pool in Hofsós is one of the most attractive, in landscape and architectural terms, outdoor swimming pools on the island. The settlement of Hofsós, which currently has only 180 residents, is located in the northern part of the island, at the east-

Osada Hofsós licząca obecnie zaledwie około 180 mieszkańców, położona w północnej części wyspy, na wschodnim brzegu fiordu Skaga, była kiedyś istotnym ośrodkiem handlu i usług. W wyniku masowej emigracji o podłożu ekonomicznym w XIX wieku miejscowość straciła na znaczeniu.

Basen położony jest w pasie terenu pomiędzy brzegiem fiordu a drogą, biegnącą równoległe do niego po stronie wschodniej. Teren, po wschodniej stronie drogi zasadniczo płaski, na zachód od niej opada dość stromo w kierunku linii wody, odsłaniając przejeżdżającym drogą widok na położone niżej wody fiordu z charakterystyczną sylwetką wyspy Drangey¹⁷ na horyzoncie.

Zespół basenowy jest wpisany w tak ukształtowany teren i obejmuje budynek oraz położone za nim plateau, w którym zagłębiona jest niecka basenu. Program użytkowy budynku obejmuje centralnie umieszczony mały hol wejściowy z kasą oraz umieszczone po jego prawej i lewej stronie, odpowiednio, męskie i damskie szatnie i sanitariaty. Bryła budynku jest wydłużona i równoległa do drogi. Dzięki tej decyzji projektowej budynek osłania użytkowników basenu od uciążliwości drogi oraz wzdłużnych przechodniów, a także w naturalny sposób organizuje ruch odwiedzających. Budynek, częściowo zagłębiony w terenie i przekryty zielonym dachem ma oba dłuższe boki odsłonięte. Zagłębienie terenu po stronie wschodniej, pomiędzy budynkiem a biegnącą powyżej drogą i parkingiem prowadzi do wejścia. Plateau po stronie zachodniej otwiera się na wody fiordu. Znajduje się na nim zagłębiona w gruncie główna niecka basenowa o długości 25 metrów i czterech torach oraz dwa mniejsze jacuzzi w gorącymi źródłami. W tym miejscu najlepiej dostrzec można walory architektoniczno-krajobrazowe basenu. Z perspektywy osób kąpiących się płaszczyzna wody w basenie z zagłębioną rynną przelewową wizualnie niemal zlewa się z wodami fiordu, dając efekt bliski nieskończoności (ang. *infinity pool*). Co więcej, podłużna oś niecki wycelowana jest w kierunku wyspy Drangey, przez co korzystający z czterech torów basenu pływackiego, w sensie przenośnym, powtarzają wyczyn Grettira – bohatera sagi.

Forma architektoniczna budynku jest swobodna, a język jest współczesny. Zastosowano surowe materiały budowlane i wykończeniowe, m.in. wylewany na miejscu beton z odciskiem drewnianych szalunków, młeczne dyle szklane, wielkoformatowe płyty skał wulkanicznych, sufity podwieszane ze stali nierdzewnej oraz elementy małej architektury takie jak ławki czy mury oporowe z surowych skalnych bloków. W rezultacie powstał obiekt współczesny i efektowny, a jednocześnie powściągliwy. Autorem projektu architektonicznego jest islandzkie biuro Basalt Architects, mające w dorobku również realizacje innych kąpielisk na wyspie. Ukończony w 2010 roku basen w Hofsós był nominowany do europejskiej nagrody architektonicznej Mies van der Rohe Award. Realizacja powstała jako dar dwóch islandzkich przedsiębiorczyń ze świata show-biznesu dla społeczności Hofsós.

ern shore of Skaga fjord, and was once an essential commercial and trade centre. Due to mass economic migration in the nineteenth century the settlement lost its importance.

The swimming pool is placed on a belt of land located between the shores of the fjord and a road, which runs parallel to it on its eastern side. The area to the eastern side of the road is largely flat, while to the west of it there is a rather steep downwards slope in the direction of the water line, uncovering the view of the waters of the fjord and the distinct outline of Drangey¹⁷ island on the horizon to people travelling along the road.

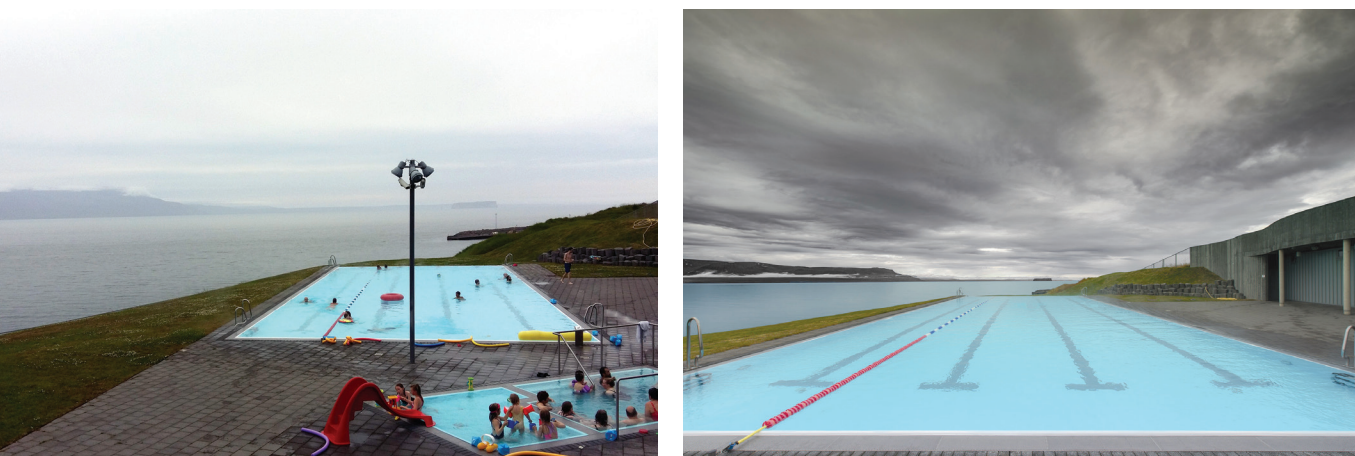
The swimming pool complex is inscribed into this shape of the terrain and includes a building and a plateau behind it, within which the pool is embedded. The functional programme of the building includes a centrally placed small entry hall with a ticket counter and changing rooms for men and women on either side, as well as toilets. The massing of the building is elongated and parallel to the road. Thanks to this design decision, the building shields the users of the pool from the inconveniences of the road and the sight of pedestrians, in addition to naturally organising the traffic of visitors. The building, partially set in the ground and covered by a green roof, has its longer sides uncovered. The recess in the terrain from the east, between the building and the road that is outlined above it and a parking lot, leads to the entrance. The plateau opens to the waters of the fjord on the western side. The main recessed pool is located there, with a length of 25 metres and four swimming tracks, as well as two smaller hot tubs. This is the place where one can see the architectural and landscape qualities of the pool in the best possible manner. From the perspective of bathers, the surface of the water of the pool, with a recessed catch pool, visually blends in with the waters of the fjord almost completely, resulting in an effect of being infinite (infinity pool). Furthermore, the longitudinal axis of the pool is aimed at Drangey island, which causes those using the four lanes of the swimming pool to, metaphorically, repeat the feat of Grettir – a hero of the sagas.

The architectural form of the building is relaxed and the language is contemporary. Raw construction and finishing materials were used here, including site-cast, board-marked concrete, frosted profiled glass, large stone plates of volcanic rock, stainless steel suspended ceilings and elements of street furniture like benches or retaining walls from raw blocks of stone. As a result, a contemporary and impressive building was built, that simultaneously remains austere.

The authors of the architectural design are the members of the Icelandic Basalt Architects design office, which also has in its portfolio a series of other bathing facilities in Iceland. The Hofsós swimming pool, completed in 2010, was nominated for the European Union Prize for Contemporary Architecture – Mies van der Rohe European Award. The project was a gift to the community of Hofsós from two Icelandic show-businesswomen.

II. 1. Widok ogólny plateau basenu w Hofsós. Na pierwszym planie niecki z gorącą wodą. W dalekim planie sylwetka wyspy Dragney. Fot. autor
III. 1. General view of the plateau of the pool in Hofsós. On the first plane one can see the pools with hot water. On the faraway plane is the outline of Dragney island. Original photograph

II. 2. Widok basenu pływackiego w Hofsós. Po prawej stronie widoczna jedna z elewacji wpisanej w teren budynku mieszczącego szatnie i sanitariaty. Fot. Shawn Harquail na licencji CC BY-NC 2.0
III. 2. View of the Hofsós swimming pool. To the right one can see one of the facades of the building that blends into the landscape and houses changing rooms and toilets. Phot. by Shawn Harquail, fair use based on CC BY-NC 2.0 license

Dyskusja

Obiekt w Hofsós jest jednym z najnowszych i najatrakcyjniejszych pod względem architektonicznym basenów w Islandii. Rozwiązania architektoniczne są nie tylko funkcjonalne, ale również efektowne i stosowne. Wartość realizacji jest tym większa, że idea projektowa basenu rozwija walory kulturowe i krajobrazowe miejsca. Wzajemna relacja zróżnicowanego terenu, wpisane weń podłużnego budynku oraz osłoniętego od ładu, a otwartego na krajobraz plateau z niecką basenową służy wyeksponowaniu i skadrowaniu widoku na wody fiordu z sylwetką wyspy Drangey na horyzoncie. Wstęp na kąpielisko wiąże się z niewielką opłatą. W obiekcie brak programu towarzyszącego: barku, kawiarni czy nawet automatu z napojami. Społeczny wymiar przestrzeni realizuje się przede wszystkim w kilkunastoosobowej niecce z gorącą wodą, w której stali bywalcy i przypadkowi goście, wchodzą w luźne kontakty o niskiej intensywności. Niezwykła sceneria, w jakiej osadzony jest obiekt o wysokich walorach architektonicznych jest oprawą dla tak rozumianej istoty miejskości.

Krossneslaug

Otwarty geotermalny basen Krossneslaug w Krossnes położony jest w odludnej części Fiordów Zachodnich, w północno-zachodniej części wyspy. Najbliższa większa miejscowość (liczący około 400 mieszkańców Hólmavík) jest odległa o ponad dwie godziny jazdy szutrową drogą wijącą się wzdłuż wybrzeża, opadającego stromo do oceanu. Populacja całej gminy, w której leży Krossnes wynosi zaledwie 43 mieszkańców¹⁸. Otwarty w 1954 roku obiekt obejmuje nieckę basenową o wymiarach 12,5 na 6 metrów, jacuzzi oraz przyległy prosty, niewielki, szalowany deskami budynek mieszczący przebieralnię i sanitariaty. Inaczej niż w Hofsós, niecka basenowa nie jest zagłębiona w terenie, ale posadowiona wprost na kamienistej plaży Norðurfjörður. Dostęp do basenu jest możliwy z dwóch stron – od strony ładu oraz od strony budynku z przebieralniami – natomiast z dwóch pozostałych stron basen otwiera

Discussion

The structure in Hofsós is one of the latest and most attractive pools in Iceland in terms of architecture. The architectural solutions are not only functional, but also impressive and proper. The value of the project is even greater due to the fact that the concept behind the design developed the cultural and landscape qualities of the area. The mutual relationship of the varied terrain, the elongated building blended into it and of the plateau with the swimming pool, is meant to expose and frame the view of the waters of the fjord with the outline of Drangey island on the horizon. There is a small admission fee for using the facility. The structure does not feature an accompanying programme: a small bar, coffee shop, or even a vending machine. The social dimension of the space is realised primarily in the hot tub for around a dozen people, in which usual customers and random guests enter loose, low-intensity social contact. The extraordinary scenery in which the structure is placed, with high architectural qualities, is a framework for this understanding of the essence of urbanity.

Krossneslaug

The outdoor geothermal Krossneslaug pool in Krossnes is located in the sparsely populated part of the Western Fjords, in the north-western part of the island. The closest town (Hólmavík, with around 400 residents) is located at a distance of two hours' worth of driving along a gravel road which winds along the coast that drops steeply into the ocean. The population of the entire community of which Krossnes is a part of is only 43 inhabitants¹⁸. The facility, opened in 1954, includes a swimming pool that is 12,5 by 6 metres, a Jacuzzi and a small, adjacent building clad in timber boards which houses changing rooms and toilets. Differently than in Hofsós, the swimming pool is not placed in the ground, but is instead located directly on the rocky Norðurfjörður beach. Access to the pool is available from two sides – from land and from the side of the building with the changing rooms – while on the two remaining sides the pool opens towards the ocean. The pool does not have

się w kierunku oceanu. Niecka basenu nie ma krawędzi przelewowej, natomiast betonowe obrzeże wyprowadzone jest ze wszystkich stron około 30 cm powyżej poziomu lustra wody. Dzięki wysokiej przejrzystości wody w basenie oraz pomalowaniu jasnoniebieską farbą nie tylko bocznych, ale i górnych płaszczyzn niecki, w wybranych ujęciach ma się wrażenie zanikania krawędzi basenu, a więc efektu podobnego, co w opisanym wcześniej basenie w Hofsós. W Krossnes jednak osiągnięto to za pomocą znacznie prostszego i technicznie niewyrafinowanego rozwiązania, a efekt jest niedoskonały, niemniej satysfakcjonujący. Oprócz głównej niecki Krossneslaug mieści również niewielkie jacuzzi, położone w niszy pomiędzy basenem a budynkiem przebieralni. Jest ono osłonięte od wiatru drewnianymi parawanami z przeszkleniami. Jacuzzi jest tak zorientowane względem reszty obiektu, że korzystający z niego zwróceni są twarzami do siebie, natomiast tyłem do widoku na ocean.

Dyskusja

Podobnie jak w Hofsós, kąpielisko w Krossnes nie towarzyszy żaden program uzupełniający, a wstęp na kąpielisko wiąże się z niewielką opłatą. Rozwiązania architektoniczne są niezwykle proste i podporządkowane przede wszystkim wymogom funkcjonalnym. O atrakcyjności basenu w Krossnes przesądza położenie na brzegu oceanu i otwarcie widokowe w jego kierunku oraz daleka od doskonałości, niemniej udana i efektowna próba wizualnego scalenia wód basenu i oceanu. Dla mieszkańców gminy czynny cały rok basen jest jedną z niewielu atrakcji i przestrzeni publicznych w pobliżu. Turystów może pociągać położenie basenu w niezwyklej scenerii, w odległej i najmniej zaludnionej części Islandii.

Mývatn Nature Baths

Położone w północnej części wyspy okolice jeziora Mývatn są obszarem intensywnej aktywności wulkanicznej i występowania zjawisk geotermalnych. Turystów przyciągają w ten rejon liczne atrakcje przyrodnicze, m.in. krater Hverfjall (pozostałość po erupcji wulkanu sprzed 2700 lat), czynny wulkan Krafla, efektowne formacje lawowe w tym jaskinie, a także pole geotermalne Hverir, na którym można obserwować widowiskowe ekshalacje wulkaniczne wytrącające na powierzchni żółte związki siarki. Samo jezioro jest środowiskiem życia ponad 115 gatunków ptaków, w tym blisko 30 gatunków kaczek. Jezioro Mývatn i otaczające je mokradła są objęte ochroną jako rezerwat przyrody.

Otwarte w sąsiedztwie jeziora w 2004 roku kąpielisko Mývatn Nature Baths jest drugim, po otwartej pięć lat wcześniej Błękitnej Lagunie, największym i najpopularniejszym dużym kompleksem kąpielowym w Islandii¹⁹. Zarówno Błękitna Laguna (ang. Blue Lagoon) jak i Mývatn Nature Baths są ukształtowanymi przez człowieka dużymi, sztucznymi zbiornikami wodnymi w na-

a catching pool, instead featuring a concrete sill that rises around 30 cm above the water level on each side. Thanks to the high clarity of the water and the painting of not only the sides, but also the upper surfaces of the pool in a light blue colour, in selected views one can get the impression that the edges of the pool simply disappear, which is a similar effect to the one previously described in the pool in Hofsós. In Krossnes, however, it was achieved with a much simpler and technically unrefined solution, and while the effect is not perfect, it is nevertheless satisfying. Apart from the main pool, Krossneslaug also features a small Jacuzzi, located in the recess between the swimming pool and the building with the changing rooms. It is shielded from the wind by wooden screens and glazed surfaces. The Jacuzzi is orientated in such a way relative to the remaining part of the facility that those who use it are turned so that they face each other, while facing away from the view of the ocean.

Discussion

Similarly as in Hofsós, the bathing facility in Krossnes is not accompanied by any sort of supplementary programme and the facility can be accessed after paying a small admission fee. The architectural solutions are extraordinarily simple and are primarily subjected to functional requirements. The attractiveness of the swimming pool in Krossnes is determined by its location on the ocean shore and the visual opening towards it, as well as by the far from perfect, yet nevertheless successful and impressive attempt at visually connecting the water of the pool with that of the ocean. To the residents of the community, the swimming pool that is open throughout the entire year is one of the few attractions and public spaces nearby. Tourists can be attracted by the location of the pool in the extraordinary scenery, in the distant and least-populated part of Iceland.

Mývatn Nature Baths

Located in the northern part of the island, the vicinity of Lake Mývatn is an area of intense volcanic activity and the occurrence of geothermal phenomena. Tourists are attracted to this region by the numerous natural attractions, e.g. Hverfjall crater (which is a remnant of a volcanic eruption from 2700 years ago), the active Krafla volcano, the impressive lava formations, including caves, as well as the Hverir geothermal field, on which one can observe spectacular volcanic exhalations that cause yellow sulphuric compounds to be deposited on the surface. The lake itself is a habitat for over 115 bird species, including close to 30 species of ducks. Lake Mývatn and the surrounding marshes are under protection as a natural preserve.

The Mývatn Nature Baths pool complex that was opened in the area of the lake in 2004 is the second-largest and most popular large bathing facility in Iceland after the Blue Lagoon, which was opened five years prior¹⁹. Both the Blue Lagoon and Mývatn Nature Baths are man-made, large, artificial pools of water located in a natural scenery, which serve primar-

II. 3. Widok ogólny niecki i budynku basenu Krossneslaug. Niecka basenowa jest posadowiona wprost na kamienistej plaży. Fot. siggi mus na licencji CC BY-NC-SA 2.0

III. 3. General view of the pools and building of the Krossneslaug swimming pool. The swimming pool rests directly on the rocky beach. Phot. by siggi mus, fair use based on CC BY-NC 2.0 license

II. 4. Widok z basenu Krossneslaug w kierunku oceanu. Po lewej widoczny fragment jacuzzi osłoniętego od wiatru drewnianym parawanem z przeszkleniami. Fot. autor

III. 4. View from the Krossneslaug pool in the direction of the ocean. To the left one can see a fragment of the Jacuzzi tub sheltered from the wind by a timber screen with glazing. Original photograph

II. 5. Widok ogólny kąpieliska Mývatn Nature Baths z sylwetką krateru Hverfjall na horyzoncie. Fot. Ville Miettinen na licencji CC BY-NC 2.0
 III. 5. General view of the Mývatn Nature Baths complex with the outline of Hverfjall crater on the horizon. Phot. by Ville Miettinen, fair use based on CC BY-NC 2.0 license

II. 6. Widok głównego zbiornika Mývatn Nature Baths. Na dalekim planie widoczne wody jeziora Mývatn objętego ochroną. Fot. autor
 III. 6. View of the main pool of Mývatn Nature Baths. In the background one can see the waters of Lake Mývatn, which is under protection. Original photograph

turalnej scenerii, służącymi przede wszystkim relaksowi. To, oraz wysoka opłata za wstęp odróżnia je od opisanych wcześniej basenów o charakterze sportowo-rekreacyjnym²⁰. Podobnie jak w przypadku Błękitnej Laguny, założenie i funkcjonowanie Mývatn Nature Baths są ściśle związane z działającą w pobliżu elektrownią geotermalną. W obu przypadkach gorąca woda z odwiertów zasilających elektrownie, po oddaniu w turbinach części energii cieplnej jest kierowana do wymiennika ciepła podgrzewającego wodę w kąpielisku.

Autorem projektu Mývatn Nature Baths jest islandzki architekt Halldór Gíslason²¹, który zaangażowany był w proces inwestycyjny od bardzo wczesnej fazy planowania. Z uwagi na położenie w obszarze o wyjątkowych walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz dążenie do zminimalizowania oddziaływania nowej inwestycji na otoczenie, proces projektowy trwał aż 10 lat i obejmował długotrwałe uzgodnienia dotyczące zarówno wyboru lokalizacji, jak również sam projekt. Zielone światło dla inwestycji przyniosła propozycja projektanta, by kąpielisko usytuować na obszarze dawnego żwirowiska, a więc w terenie już wcześniej przekształconym przez człowieka.

Program użytkowy jest rozbudowany w porównaniu do wcześniej opisanych obiektów i obejmuje w strefie ogólnodostępnej samoobsługową restaurację z widokiem na wodę oraz sklep z pamiątkami i przyborami toaletowymi i duży hol wejściowy, a w części biletowanej rozbudowane szatnie, sanitariaty, sauny mokre, płytką, podłużną nieckę z gorącą wodą oraz rozległy zbiornik wodny o powierzchni 5000 m² i pojemności 3,5 mln litrów wody. W celu wpisania tak bogatej funkcji w cenny krajobraz o dominujących liniach poziomych, program użytkowy został rozdystrybuowany w kilku małych, jedno- i dwukondygnacyjnych budynkach szalowanych drewnem i przekrytych dachami pulpitowymi. Swobodne uformowanie uwzględniało od początku możliwość rozbudowy obiektu w przyszłości. Pospolita forma architektoniczna zgrupowania budynków inspirowana zabudowaniami mieszkalnymi i gospodarczymi oraz wykorzystanie pro-

ily for relaxation. This, as well as the high entrance fee, is what makes them different from the previously described pools that feature a sports and recreation-related character²⁰. Similarly as in the case of the Blue Lagoon, the establishing and functioning of Mývatn Nature Baths is strictly associated with the nearby geothermal power plant. In both cases the hot water from geothermal shafts that power the plant, after releasing some of its thermal energy in the plant's turbines is directed to a heat exchanger which heats up the water in the bathing facility.

The author of the design of Mývatn Nature Baths is the Icelandic architect Halldór Gíslason²¹, who was involved in the development process from the very early stages of the planning phase. Due to being located in an area with exceptional natural and landscape qualities and the pursuit of minimising the impact of the new project on the surroundings, the design process lasted 10 years and included lengthy approvals concerning both the selection of the site and the design itself. The project was greenlit thanks to the designer's proposal to have the bathing facility located on the site of a former gravel pit – a brownfield site that had already been transformed by man.

The functional programme is robust in comparison to the previously described facilities and covers a self-service restaurant with a view of the water, a souvenir and toiletries store, as well as a large entrance hall in the public area, while in the ticketed area there are large changing facilities, toilets, wet saunas, a shallow, long pool with hot water and an expansive water pool with a surface area of 5000 m² and a capacity of 3,5 million litres. In order to blend such a rich programme into the precious landscape with dominant horizontal lines, it had to be distributed among several small, single or two-storey buildings covered in boards and featuring mono-pitched roofs. The free-form formation took into consideration the possibility of expanding the facility in the future from the very start. The common architectural form of the complex was inspired by residential and farm buildings, while

stych technik budowlanych są sięgnięciem do tradycji budownictwa w Islandii jak i odpowiedzią na niewielki budżet na realizację inwestycji. Sam projektant określił język architektury obiektu jako wernakularna architektura Islandii²².

Podobnie jak we wcześniej opisanych przykładach, otwarcie na otaczający krajobraz jest wiodącym motywem projektowym Mývatn Nature Baths. W tym przypadku kontekstem przestrzennym są surowe, rozległe pola lawowe pozbawione niemal wszelkiej roślinności, dalekie lustro jeziora i sylwetka krateru Hverfjall na horyzoncie. Zgrupowanie budynków mieszczących wejście i przebieralnie jest usytuowane w ten sposób, że stanowi barierę pomiędzy parkingiem, a właściwym kąpieliskiem. Dopiero po wejściu do budynku, przejściu przez szatnie i sanitariaty i ponownym wyjściu na zewnątrz po stronie kąpieliska oczom odwiedzających ukazuje się położony nieco niżej zbiornik kąpielowy z wodą o mlecznej, bladej barwie, kontrastującej z ciemnoszarym krajobrazem wulkanicznym, a w dalszym planie samo jezioro Mývatn.

Obok głównego zbiornika znajduje się betonowa podłużna niecka z cieplejszą wodą do wygrzewania się. Jest ona zorientowana tak, by korzystający z niej mieli widok w kierunku krateru Hverfjall. Program funkcjonalny obiektu nie obejmuje po stronie kąpieliska baru z napojami, ale możliwe jest wnoszenie napojów kupionych w restauracji.

Dyskusja

Kąpielisko Mývatn Nature Baths ma charakter odmienny od dwóch poprzednio omówionych. Jego program nie obejmuje basenu pływakowego, jest natomiast wzbogacony o elementy służące relaksowi, takie jak sauny oraz duże, naturalnie zaaranżowane zbiorniki z wyprofilowanymi brzegami umożliwiającymi siadanie. Z powodu odmiennego charakteru obiektu i jego sławy, jak również ze względu na wysoką cenę biletu wstępu, dużą część odwiedzających stanowią turyści. Podobnie jak w obiektach w Hofsós i Krossnes, rozwiązania architektoniczne podporządkowane są walorom krajobrazu, w niewielkim tylko stopniu przetworzonego przez człowieka.

Podsumowanie i wnioski

Nawiązując do przywołanej na wstępie definicji miasta Richarda Sennetta można stwierdzić, że baseny są charakterystycznym dla Islandii rodzajem przestrzeni publicznej. Spotykają się w niej zarówno stali bywalcy (mieszkańcy) w trakcie swoich regularnych aktywności, jak i „obcy”, w tym coraz liczniej odwiedzający wyspę turyści.

Za sprawą programu użytkowego kąpielisk, który w większości przypadków obejmuje zarówno większy basen do pływania, jak i różnej wielkości, kształtów i rozmaitości zorientowane mniejsze, kilku- lub kilkunastoosobowe niecki lub jacuzzi z gorącą wodą, użytkownicy mają do

the use of simple construction techniques was a reference to the traditional architecture of Iceland, in addition to being the answer to the small budget of the project. The designer himself described the language of the complex's architecture as Iceland's vernacular architecture²².

Similarly as in the case of the previously described cases, the opening towards the surrounding landscape is the leading design motif of Mývatn Nature Baths. In this case, the spatial context is formed by the austere, expansive lava fields devoid of practically any plant life, the faraway surface of the lake and the outline of Hverfjall crater on the horizon. The group of buildings that house the entrance and the changing rooms is laid out in such a manner as to constitute a barrier between the parking lot and the bathing facility proper. Only after entering the building and going past the changing rooms and toilets and exiting outside on the side of the bathing facility one can see the bathing pool below with its milky, pale blue colour, which contrasts with the dark grey volcanic landscape and lake Mývatn itself, located on a further plane.

Apart from the main pool there is also an elongated concrete hot tub for warming oneself in. It is orientated so that its users have a view in the direction of Hverfjall crater. The functional programme of the facility does not cover a drink bar on the side of the pools, but it is possible to bring in drinks bought at the restaurant.

Discussion

The Mývatn Nature Baths complex has a different character from the two that were previously discussed. Its programme does not cover a swimming pool, however, it is enriched by elements that are used for relaxation, such as saunas and large, naturally arranged pools with specially shaped edges for sitting on. Due to the different character of the facility and its fame, as well as due to the high entry fee, tourists constitute a large part of its visitors. Similarly to the facilities in Hofsós and Krossnes, the architectural solutions are subjected to the qualities of the austere landscape, which has been only slightly altered by man.

Summary and conclusions

Referring to the definition of the city by Richard Sennett mentioned in the introduction, one can conclude that pools are a type of public space that is distinct of Iceland. Regular visitors (residents) meet there during their regular activities, as well as "strangers", including increasingly large numbers of tourists visiting the island.

Due to the functional programme of the bathing facilities, which in most cases features both a larger swimming pool and Jacuzzi or hot tubs for several or around a dozen people, the users are dealing with the array of categories of distances defined by Edward T. Hall – from public distance, through social distance to private distance. These circumstances provide condi-

czynienia z wachlarzem zdefiniowanych przez Edwarda T. Halla kategorii odległości – od odległości publicznej, przez odległość społeczną po odległość osobistą. Te okoliczności stwarzają warunki do zachodzenia charakterystycznych dla przestrzeni publicznych form komunikacji, takich jak kontakt wzrokowy, zdawkowe powitania czy rozmowy na tematy ogólne. Czynią one z basenów, w sensie przenośnym, teatr miejskiego życia, w którym użytkownicy są jednocześnie widzami i aktorami. Wbrew temu co można by przypuszczać, program towarzyszący (taki jak np. kawiarnia) nie jest powszechnym uzupełnieniem podstawowej funkcji obiektów. Istotne, pod kątem społecznego wymiaru architektury kąpielisk, są rozwiązania projektowe niecki lub jacuzzi z gorącą wodą: jej wielkość, kształt, orientacja względem pozostałej części obiektu oraz krajobrazu. W analizowanych przypadkach stanowi on ważny element koncepcji projektowej.

PRZYPIS

- ¹ M. Motak, *Zarys urbanistyki i architektury Reykiavíku*, Czasopismo Techniczne, 3-A/2011, Zeszyt 12, Rok 108, s. 102.
- ² Od czasów zasiedlenia zaobserwowano działalność osiemnastu spośród ponad stu wulkanów na wyspie.
- ³ Grunty orne stanowią obecnie zaledwie 1% terytorium wyspy.
- ⁴ W ciągu kolejnych stu lat (do 1926 roku) populacja uległa podwojeniu. Kolejne podwojenie (do 200 tys.) zajęło około 42 lata. W 2017 roku populacja wyspy wynosiła 339 tys. mieszkańców.
- ⁵ <https://www.ferdamalastofa.is/en/research-and-statistics/numbers-of-foreign-visitors>, odczyt 6.08.0218.
- ⁶ Pierwotny drzewostan został wycięty w średniowieczu z przeznaczeniem na budulec statków i budynków oraz na opał.
- ⁷ *Energy in Iceland. Historical Perspective, Present Status, Future Outlook*, eds. H. Bardadottir, L.K. Sturludottir, National Energy Authority and Ministries of Industry and Commerce, 2006, p. 10, https://rafhladan.is/bitstream/handle/10802/6403/Energy_in_Iceland_2ed_2006.pdf?sequence=1, odczyt 14.08.2018.
- ⁸ *Geothermal Development and Research in Iceland*, ed. S. Björnsson, Orkustofnun, Reykiavík 2010, https://nea.is/media/utgafa/GD_loka.pdf, p. 14, odczyt 17.07.2018.
- ⁹ W skali kraju źródła geotermalne, docierając do zdecydowanej większości gospodarstw domowych, pokrywają blisko 90% zapotrzebowania na energię do ogrzewania. Blisko 10% zapotrzebowania na ogrzewanie pokrywa energia elektryczna (prawie wyłącznie ze źródeł odnawialnych), a poniżej 1% przypada na olej opałowy.
- ¹⁰ W pozostałych basenach woda jest podgrzewana dzięki energii elektrycznej, spalaniu oleju opałowego lub spalaniu odpadów.
- ¹¹ Ö. D. Jónsson, Ó. Rastrick, *Enjoying the outdoor pool in a cold climate*, w: *Geothermal Energy* (2017) 5:2, <https://doi.org/10.1186/s40517-017-0060-5>, odczyt 12.07.2018, p. 11
- ¹² *ibidem*, p. 8.
- ¹³ *ibidem*, p. 11.
- ¹⁴ *ibidem*, p. 11
- ¹⁵ C. Bain, A. Averbuck, *Iceland*, Lonely Planet Publications Pty Ltd, 2015, p. 9, p. 122.
- ¹⁶ Ö. D. Jónsson, Ó. Rastrick, *Enjoying the outdoor pool in a cold climate*, w: *Geothermal Energy* (2017) 5:2, <https://doi.org/10.1186/s40517-017-0060-5>, odczyt 12.07.2018, p. 12.
- ¹⁷ Zgodnie z islandzką sagą niewielka wyspa Drangey, oddalona około 8 km od brzegu Islandii, była miejscem schronienia islandzkiego banity i bohatera narodowego Grettira Ásmundarsona. Miał on dopłynąć na wyspę wpław.
- ¹⁸ Przy powierzchni wynoszącej 707 km², tj. ponad dwukrotnie więcej niż powierzchnia Krakowa.
- ¹⁹ W 2016 roku kąpielisko Mývatn Nature Baths odwiedziło ponad 200 tys. osób, wobec ponad 1 mln odwiedzających Błękitną Lagunę.
- ²⁰ Bilet jednorazowy do Mývatn Nature Baths jest około 6 razy droższy od wstępu do basenu w Hofsós i około 8 razy droższy od wstępu do Krossnesslaug.
- ²¹ Halldór Gíslason (zm. 2013) – architekt i projektant, były dziekan Wydziału Wzornictwa i Architektury Islandzkiej Akademii Sztuk w Rejkiawiku oraz były dziekan Wydziału Wzornictwa Norweskiej Akademii Sztuk w Oslo.
- ²² K. E. Nelson, *Arctic Beauty*, Metropolis, December 2004, p. 105-111, https://kathsvilledotcom.files.wordpress.com/2015/11/metropolis_artic-beauty_dec2004.pdf dostęp online 18.09.2018.

tions for the occurrence of forms of communication that are distinct of public spaces, such as eye contact, casual greetings or discussing general topics. They cause the pools to become the metaphorical theatres of urban life, in which the users are simultaneously the audience and the actors. Despite what can be assumed, an accompanying programme (such as, for instance, a coffee shop) is not a common supplementation of the basic function of the facilities. Of essence, concerning the social dimension of the architecture of bathing facilities, are the design solutions of pools, Jacuzzi and hot-water tubs: their size, shape, orientation relative to the remaining part of the facility and the landscape. In the cases that were analysed, they constitute an important element of the conceptual design.

ENDNOTES

- ¹ M. Motak, *An outline of the urbanism and architecture of Reykiavík*, Technical Transactions, 3-A/2011, Issue 12, Year 107, p. 102.
- ² Ever since the island has been settled eighteen from amongst over a hundred of its volcanoes have been observed to be active.
- ³ Farmland currently constitutes only 1% of the island’s surface.
- ⁴ Over the next one hundred years (up to 1926) the population of the island doubled. Another doubling (up to 200 thousand) took around 42 years. In 2017 the island’s population reached 339 thousand inhabitants.
- ⁵ <https://www.ferdamalastofa.is/en/research-and-statistics/numbers-of-foreign-visitors>, retrieved on 6.08.0218.
- ⁶ The island’s original trees were cut down in the middle ages to provide materials for building ships and buildings, as well as to provide fuel.
- ⁷ *Energy in Iceland. Historical Perspective, Present Status, Future Outlook*, eds. H. Bardadottir, L.K. Sturludottir, National Energy Authority and Ministries of Industry and Commerce, 2006, p. 10, https://rafhladan.is/bitstream/handle/10802/6403/Energy_in_Iceland_2ed_2006.pdf?sequence=1, retrieved on 14.08.2018.
- ⁸ *Geothermal Development and Research in Iceland*, ed. S. Björnsson, Orkustofnun, Reykiavík 2010, https://nea.is/media/utgafa/GD_loka.pdf, p. 14, retrieved on 17.07.2018.
- ⁹ On the scale of the country, geothermal springs, by reaching the vast majority of households, cover almost 90% of the demand for heating energy. Electric power (almost solely from geothermal sources) covers close to 10%, while less than 1% of heating is powered by oil.
- ¹⁰ In the remaining pools water is heated thanks to electric power, the burning of oil or waste.
- ¹¹ Ö. D. Jónsson, Ó. Rastrick, *Enjoying the outdoor pool in a cold climate*, in: *Geothermal Energy* (2017) 5:2, <https://doi.org/10.1186/s40517-017-0060-5>, retrieved on 12.07.2018, p. 11
- ¹² *ibidem*, p. 8.
- ¹³ *ibidem*, p. 11.
- ¹⁴ *ibidem*, p. 11
- ¹⁵ C. Bain, A. Averbuck, *Iceland*, Lonely Planet Publications Pty Ltd, 2015, p. 9, p. 122.
- ¹⁶ Ö. D. Jónsson, Ó. Rastrick, *Enjoying the outdoor pool in a cold climate*, w: *Geothermal Energy* (2017) 5:2, <https://doi.org/10.1186/s40517-017-0060-5>, retrieved on 12.07.2018, p. 12.
- ¹⁷ According to Icelandic sagas, the small island of Drangey, located around 8 km from the shore of Iceland, was the hiding place of the Icelandic exile and national hero Grettir Ásmundarson. He was said to have reached the island by swimming to it.
- ¹⁸ With a surface area of 707 km², which is twice the size of that of Krakow.
- ¹⁹ In 2016 the Mývatn Nature Baths facility was visited by over 200 thousand people, compared to over 1 million visitors to the Blue Lagoon.
- ²⁰ A single-entry ticket to the complex is around six times as expensive as the ticket to the Hofsós swimming pool and around 8 times as expensive as the one to Krossneslaug.
- ²¹ Halldór Gíslason (d. 2013) – architect and designer, former dean of the Faculty of Design and Architecture of the Icelandic Academy of the Arts in Reykiavík and the former dean of the Faculty of Design of the Oslo National Academy of Fine Arts.
- ²² K. E. Nelson, *Arctic Beauty*, Metropolis, December 2004, p. 105-111, https://kathsvilledotcom.files.wordpress.com/2015/11/metropolis_artic-beauty_dec2004.pdf retrieved on 18.09.2018.

LITERATURA

- [1] *Energy in Iceland. Historical Perspective, Present Status, Future Outlook*, eds. H. Bardadottir, L.K. Sturludottir, National Energy Authority and Ministries of Industry and Commerce, 2006.
- [2] Gehl J., *Życie między budynkami*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2009.
- [3] *Geothermal Development and Research in Iceland*, ed. S. Björnsson, Orkustofnun, Reykiavík.
- [4] Gíslason H., *Project: Mývatn Nature Baths, Iceland, Cumulus Working Papers*, ed. E. Salmi, J. Lantto, Publication Series G, 12/04, University of Art and Design, Helsinki 2004, p. 53-58.
- [5] Jónsson Ö. D., Rastrick Ó., *Enjoying the outdoor pool in a cold climate. Appropriate technology, utilization of geothermal resources and the socialization of everyday practices in Iceland*, *Geothermal Energy* (2017) 5:2, DOI 10.1186/s40517-017-0060-5.
- [6] Motak M., *Zarys urbanistyki i architektury Reykiavíku*, Czasopismo Techniczne, 3-A/2011, zeszyt 12, rok 108, s. 101-132.
- [7] Nelson K. E., *Arctic Beauty*, Metropolis, December 2004, p. 105-111.

- <http://archdaily.com> (odczyt 16.07.2018)
<http://basalt.is> (odczyt 23.08.2018)
<http://dorigislason.net> (odczyt 20.09.2018)
<https://www.ferdamalastofa.is/en/research-and-statistics/numbers-of-foreign-visitors> (odczyt 6.08.0218)
<https://flickr.com> (odczyt 23.09.2018)
https://kathsvilledotcom.files.wordpress.com/2015/11/metropolis_artic-beauty_dec2004.pdf (odczyt 18.09.2018)
<https://www.myvatnnaturebaths.is/> (odczyt 17.09.2018)
<https://nea.is> (odczyt 17.07.2018)
https://rafhladan.is/bitstream/handle/10802/6403/Energy_in_Iceland_2ed_2006.pdf?sequence=1 (odczyt 14.08.2018)

BIBLIOGRAPHY

- [1] *Energy in Iceland. Historical Perspective, Present Status, Future Outlook*, eds. H. Bardadottir, L.K. Sturludottir, National Energy Authority and Ministries of Industry and Commerce, 2006.
- [2] Gehl J., *Życie między budynkami*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2009.
- [3] *Geothermal Development and Research in Iceland*, ed. S. Björnsson, Orkustofnun, Reykiavík.
- [4] Gíslason H., *Project: Mývatn Nature Baths, Iceland, Cumulus Working Papers*, ed. E. Salmi, J. Lantto, Publication Series G, 12/04, University of Art and Design, Helsinki 2004, p. 53-58.
- [5] Jónsson Ö. D., Rastrick Ó., *Enjoying the outdoor pool in a cold climate. Appropriate technology, utilization of geothermal resources and the socialization of everyday practices in Iceland*, *Geothermal Energy* (2017) 5:2, DOI 10.1186/s40517-017-0060-5.
- [6] Motak M., *Zarys urbanistyki i architektury Reykiavíku*, Czasopismo Techniczne, 3-A/2011, zeszyt 12, rok 108, s. 101-132.
- [7] Nelson K. E., *Arctic Beauty*, Metropolis, December 2004, p. 105-111.

- <http://archdaily.com> (odczyt 16.07.2018)
<http://basalt.is> (odczyt 23.08.2018)
<http://dorigislason.net> (odczyt 20.09.2018)
<https://www.ferdamalastofa.is/en/research-and-statistics/numbers-of-foreign-visitors> (odczyt 6.08.0218)
<https://flickr.com> (odczyt 23.09.2018)
https://kathsvilledotcom.files.wordpress.com/2015/11/metropolis_artic-beauty_dec2004.pdf (odczyt 18.09.2018)
<https://www.myvatnnaturebaths.is/> (odczyt 17.09.2018)
<https://nea.is> (odczyt 17.07.2018)
https://rafhladan.is/bitstream/handle/10802/6403/Energy_in_Iceland_2ed_2006.pdf?sequence=1 (odczyt 14.08.2018)